

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
NIZOMIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
TARIX FAKULTETI

KURS ISHI

MAVZU: 1918-1939-YILLARDA YUGOSLAVIYA

Bajardi: 3-kurs 301-guruh
talabasi Yusupova D

Tekshirdi: *Qosimov E.*

Toshkent – 2014

MUNDARIJA

Kirish.....	3-b
1-BOB. BIRINCHI JAHON URUSHIDAN KEYING YILLARDA YUGOSLAVIYA.....	5-b
1§ Yugoslaviyaning davlatining tashkil topishi va 1921-yilgi konstitutsiyaning qabul qilinishi.....	5-b
2§ 1918-1939-yillarda mamlakatning iqtisodiy-siyosiy ahvoli.....	9-b
2-BOB. IKKINCHI JAHON URUSHI ARAFASIDA YUGOSLAVIYA.....	14-b
1-§ Fashistik tendensiyalarning avj olishi.....	14-b
2-§ Yugoslaviyada antifashist harakatning o'sishi. Tashqi siyosat.....	18-b
Xulosa.....	20-b
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.....	21-b
Ilovalar.....	22-b

KIRISH

Mavzuning dolzarbliji. Mavzuning dolzarbliji shundaki, qadimdan o’zining boy tarixiga ega bo’lgan Yugoslaviya 1918-1939-yillardagi siyosiy, iqtisodiy ahvolini ochib berishdir.

Dunyo birinchi jahon urushi davrida og’ir holatlarni boshidan kechirdi. Bu davrda Bolqon hududi “porox solingan bochka”si sifatida yuzaga keldi. Boshqa bolqon mamlakatlari kabi Yugoslaviya ham iqtisodiy inqiroz, tushkunlik holatiga tushdi. 1919-1920-yillarda hukumat Yugoslaviyada bir necha marta o’zgardi. Birinchi jahon urushi tugagandan keyin va ikkinchi jahon urushi arafasida Yugoslaviya qay ahvolda ekanligi, nima sababdan Germaniyaga qaram bo’lganligi, Yugoslaviyaning tashkil topishi muhim masala hisoblanadi. Har bir davlatdagi siyosiy voqealar bevosita boshqa davlatlarga ham ta’sir ko’rsatadi. Har jihatdan qaraganda Yugoslaviya davlati hududida bo’lgan voqealarni o’rganish bugungi kunda dolzarb masala hisoblanadi.

Mavzuning o’rganilish darajasi. Ushbu mavzu bugungi kunda ko’plab tarixiy asarlarda , darsliklarda risola va qo’llanmalarda keng yoritilmoqda. Bu mavzuni ko’plab tarixchi olimlar o’rgangan. Xususan Альдебер Ж,¹ Бендер Удалыцова², Hidoyatov G³, Nuriddinov Z⁴, Qichqilov X⁵ va boshqalar bu mavzu tarixi, iqtisodiy-siyosiy voqealarini o’rganib, o’z darsliklarida keng yoritganlar.

Mavzuning maqsad va vazifalari. Ushbu mavzu yuzasidan 1918-1939-yillarda Yugoslaviya siyosiy ahvoli, urushdan keying iqtisodiy inqirozi, siyosiy inqiroz yillaridan kelib chiqib vaziyatni o’rganish yuzasidan quyidagi vazifalar belgilandi:

-urushdan keying yillarda Yugoslaviyani ahvolini o’rganish;

¹ Альдебер Ж, Бендер И. История Европы. Минск.,»Просвещение» 1996.

² Удалыцова История Европы с древнейших времен и до наших дней(в 8 томах) Москва.1988.

³ Hidoyatov G. Jahon tarixi T., ”Sharq”2003

⁴ Nuriddinov Z. G’arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., ”O’qituvchi”1978

⁵ Qichqilov X. Eng yangi tarix (1918-1945) T., Asr-matbuot”2010

- Yugoslaviya davlatini tashkil topish jarayonini tahlil qilish;
- Ikkinchi jahon urushi arafasida Yugoslaviyaning iqtisodiy-siyosiy ahvolini bayon etish;

-Mavzu yuzasidan umumiy xulosa berish;

Mavzuning nazariy-metodologik asoslari. Respublikamiz o'z mustaqilligiga erishgach, Prezidentimiz tomonidan tarixni haqqoniy va qayta yoritish uchun o'quv metodologik konseptual g'oyalar ishlab chiqildi. Bundan tashqari dunyo mamlakatlari tarixini o'rganish uchun maxsus yo'nalishlar belgilandi. Mavzuni yoritishda ushbu metodologik konseptual g'oyalar va yo'nalishlar metodologik asos qilib olindi..

Mavzuning amaliy ahamiyati. Mavzu birlamchi manbalarga soslanib keng tahlil qilish yo'li bilan xulosalar chiqarilib yoritildi.

Ushbu mavzuni mакtab o'quvchilari, oily o'quv yurti talabalari va keng jamoatchilikka yetkazish mavzuning amaliy ahamiyatini belgilaydi.

Kurs ishining tuzilishi: Kurs ishi kirish, asosiy qismni tashkil qiluvchi ikki bob hamda foydalanilgan adabiyotalar ro'yxati va ilovalardan iborat. Kurs ishining umumiy hajmi 22 sahifani tashkil qiladi.

1-BOB. BIRINCHI JAHON URUSHIDAN KEYING YILLARDA YUGOSLAVIYA.

1-§.Yugoslaviyaning tashkil topishi va 1921-yilgi konstitutsiyaning qabul qilinishi.

Janubiy slavyan yerlarining katta qismi ya’ni Sloveniya,Xorvatiya, Dolmatsiya, Bosniya, Gersogovina va Voevodina, Avstro-Vengriya imperiyasi tarkibida qolib kelmoqda edi.⁶

Birinchi jahon urushi yillarida milliy-sotsial ziddiyatlar va kurash keskinlashib ketdi. Janubiy slavyan xalqlari chet el bosqinchilari zulmiga qarshi urush olib bordilar. Korfu oroliga kelib joylashgan Nikola Pashich boshchiligidagi hukumat Serbiyani Avstriya-Vengriya tarkibidagi janubiy slavyan viloyatlari bilan birlashtirish loyihasini ilgari surdi.

1915-yil may oyida Londonda janubiy slavyan burjua emigrant vakillaridan Ante Trumbich boshchiligidagi Janubiy slavyan komiteti tuzilgan edi. Bu komitet Serbiya hukumati va Antanta davlatlariga tayanib Avstriya-Vengriya imperiyasi tarkibidagi Xorvatiya va boshqa slavyan yerlarini ajratib olish konstitutsion monarxiya va millatlarning teng huquqliligi asosida birlashgan mustaqil slavyan davlatini tuzish g’oyasini ilgari surdi.

1917-yil iyulida Komitet Korfu orolidagi Serbiya hukumati bilan birgalikda maxsus dekloratsiya qabul qildi. Shveytsariyada tuzilgan Chernogoriya Milliy birlik komiteti ham dekloratsiyaga qo’shildi.⁷

Rossiyadagi oktabr inqilobining ta’siri ostida milliy ozodlik harakati yuksaldi.1918-yil yanvarida Avstriya-Vengriyada bo’lgan umumiyl siyosiy ish tashlashda janubiy slavyan ishchilari ham faol qatnashdilar. Pula, Triest va boshqa

---

⁶ Nuriddinov Z. G’arb mamlakatlaring eng yangi tarixi. T.,”O’qituvchi”1978 200-bet.

⁷ Алдебр Ж, Бендер И. История Европы. Минск.,»Просвещение» 1996. 124 стр

shaharlarda ish tashlashlar bo'ldi. 1-fevralda Qotor portida Avstriyaning 40ta harbiy kemasida matroslar qo'zg'alon ko'tardi.⁸

Avstriya hukumati yanvar-fevral oylaridagi inqilobiy chiqishlarni o'ng sotsial-demokratlar va german suv osti kemalarining yordami bilan shavqatsiz tarzda bostirdi. Lekin kurash davom etib 1918-yilning yozi va kuzida yanada keskinlashdi.

1918-yil sentabr-oktabr oylarida Avstriya-Vengriya jiddiy mag'lubiyatga uchradi. Janubiy slavyan yerlaridan Avstriya-Vengriya qo'shinlari olib chiqib ketildi.

Milliy ozodlik harakati ishchi va dehqonlar kurashi, soldatlarning inqilobiy chiqishlari yanada kuchaydi. "Yashil kadrlar"degan partizan otryadlari ko'paydi. Xorvatiya, Dalmatsiya, Sloveniya, Voyevodinada inqilobiy harakat keng quloch yoydi. Voyevodinaning ayrim rayonlarida Sovet respublikalari e'lon qilindi.⁹

Bularning hammasi president Vilsonning Avstriya-Vengriya imperiyasini saqlab qolishga qaratilgan va uning "14modda'sida bayon qilingan davlatchilik rejalarini barbod qildi va davlatning halokatini tezlashtirdi.

1918-yil 5-oktabrda Zagrebda (Xorvatiya) "Markaziy xalq vechesi", ya'ni "Slovenlar, Xorvatlar va Serblarning Milliy soveti" tuzildi.¹⁰ Bu milliy sovet janubiy-slavyan oblastlarining Avstriya-Vengriya imperiyasidan ajratilganligi va sloven, sloven, xorvat, serblardan (Sloveniya, Xorvatiya, Dolmatsiya, Bosniya va Gersogovina yerlaridan) mustaqil davlat tuzilganligini e'lon qildi.

1918-yil 24-noyabrda Markaziy xalq Xalq vechesi Serbiya qirolligiga qo'shildi va Zagrebdan Belgradga keladi. Serb burjuaziyasi va bu yangi birlashgan davlatda hukmron bo'lib qoldi. Sloven, Xorvat va boshqa janubiy slavyanlar davlatining burjua hukumati hokimiyatni yirik serb burjuaziyasi qo'liga topshirish bilan o'z xalqlarining milliy manfaatlariga xiyonat qildi. 1918-yil 1-dekabrdan "Serblar, xorvatlar va slovenlar qirolli" tuzish to'g'risida Belgrad dekloratsiyasi

⁸ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., "O'qituvchi" 1978 203-bet.

⁹ Барановский В.Г. Политическая интеграция в Западной Европе. М., 1983. 89стр

¹⁰ Nuriddinov E, Qichqilov X, Lafasov M. Eng yangi tarix (1918-1945) T., "asr-mattbuot" 2010. 306-bet.

e'lon qilindi.¹¹ Bu davlatga turlichalijitimoiy-siyosiy taraqqiyot bosqichida turgan va milliy jihatdan turlichalijitimoiy-siyosiy taraqqiyot bosqichida turgan Xorvatiya, Sloveniya, Chernogoriya, Bosniya va Gersegovina, Voyevodina, Dolmatsiya va Makedoniya birlashtirildi.¹²

SXS qirolligining territoriyasi 248 ming kv.km bo'lib aholisi 12mln kishini, shu jumladan uning 39%ini hukmron serb millati tashkil qiladi.Qirollikning chegaralari 1919-1920 yillarda tuzilgan bir qancha sulk shartnomalari Versal asosida Italiya bilan chegaralar esa maxsus Italiya-Yugoslaviya shartnomalari asosida belgilandi 1918-yil 20-dekabrda Serbiya burjua-radikallar partiyasining liderlaridan biri inqilobchi Stoyan Protich boshchiligidagi SXS qirolligining birinchi hukumati tuzildi. Bu hukumat tarkibiga barcha burjua va pomeshchiklar partiyalari hamda o'ng sotsial-demokratlarning vakillari kirdi. Viloyatlarning milliy vakillik organlari tarqatilib, umumdavlat parlamenti —xalq skupshchinasi tashkil qilindi.¹³

Shunday qilib, milliy ozodlik harakatining yuksalishi natijasida janubiy slavyanlarning SXS qirolligi (ya'ni 1929-yildan boshlab Yugoslaviya) qirolligi tashkil topgan .

Ko'p millatli yangi Yugoslaviya davlati teng huquqli xalqlar federatsiyasi bo'lmasdan, balki Serbiya burjuaziyasi hukmronligi ostidagi harbiy-politsiya davlati edi.Yirik serb burjuaziyasi shovinistik siyosat yuritdi va qirollik tarkibidagi viloyatlarni o'zining yarim mustamlakasiga aylantirishga urindi.Qirollik tarkibidagi ayrim oblastlarda yarim feudal munosabatlar tugatilmagan edi,ba'zi yerlarda patriarxal jamoa hatto urug'chilik hayotining qoldiqlari saqlanib qolgan edi.¹⁴

Mamlakat ahvoli tang bir sharoitda 1920-yil 28-noyabrda ta'sis majlisiga saylovlar o'tkazildi.1920-yil 5-dekabrda Xorvatiya dehqon partiyasi deputatlari Zagrebda yig'ilishib alohida Milliy majlis chaqirdilar va "Xorvatiya dehqon respublikasi"ni tuzdilar.50-mingga yaqin dehqon Zagrebga kelib bu respublikani

¹¹ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T.,"O'qituvchi"1978. 206-bet

¹² Альдебр Ж, Бендер И. История Европы. Минск.,»Просвещение» 1996. 114 стр

¹³ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T.,"O'qituvchi"1978,209-bet.

¹⁴ Всемирная История .М.,»Большая Российская энциклопедия»Vsemirnaya istoriya. М., 2003 68стр.

qo'llab-quvvatladi. 1920-yil 31-dekabrda YKP va boshqa inqilobiy tashkilotlar ta'qiqlandi. Minglab kishilar qamoqqa olindi.¹⁵

1921-yil yanvarida Serbiya burjua inqilobining sardori ulug' davlatchilik shovinisti Nikola Pashich hukumat tepasiga keldi. Pashich hukumati butun hokimiyatni serb burjuaziyasi qo'lida markazlashtirish va jazo choralarini kuchaytirish siyosatini yurgizdi. 1921-yil 28-iyunda Ta'sis majlisi Vidovdan konstitutsiyasini qabul qildi.¹⁶

Konstitutsiya hokimiyatni yirik serb burjuaziyasi va qiroq saroyi qo'lida markazlashtirdi. SXS qirolligi ya'ni Yugoslaviya davlati Karageorgiyevichlar dinastiyasi boshchiligidagi konstitutsion parlament monarxiya deb e'lon qilindi. Qirol va to'rt yil muddatga saylanadigan bir palatali parlament qonun chiqaruvchi huquqlarga ega bo'ldi. Buning ustiga qiroq amalda ijroiya hokimiyatining ham boshlig'i bo'ldi.

Qirol konstitutsianing tegishli moddalarini bekor qilish va favqulodda holat e'lon qilish huquqlariga ega bo'ldi.³⁰ yoshga yetgan erkaklargagina saylov huquqi berildi. Millatlarning mustaqil bo'lish va avtonomiya olish huquqlari inkor qilindi. Konstitutsiya yirik serb burjuaziyasi hukmronligini mustahkamladi.

1921-yil avgustda hukumat regent-shaxzoda Aleksandrga va bir vazirga qilingan suiqasd bahonasi bilan skupshchina orqali "Davlatni qo'riqlash to'g'risida" qonun chiqardi.¹⁷ Bu qonunga ko'ra Kompartiya ga mansub bo'lgan kishilar 20yil muddatgacha qatorgaga jo'natiladigan bo'ldi. kompartiya batamom ta'qiqlandi. Kommunistlar tashabbusi bilan 1922-yilda tuzilgan legal mustaqil ishchi partiyasi ham 1924-yilda ta'qiqlandi. Hukumat tarkibidagi soxta ishchi tashkilotlar va katolik cherkovi ishchilar harakatiga katta ziyon yetkazdi.

Xulosa qilib aytganda, birinchi jahon urushi va Rossiyadagi oktabr to'ntarishining ta'siri ostida milliy ozodlik harakati kuchayishi natijasida Avstriya-Vengriya imperiyasi parchalanib ketdi va Yugoslaviya davlati tashkil topdi. Konstitutsiya ham serb burjuaziyasining ulug' davlatchilik shovinizmi ruhida

¹⁵ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., "O'qituvchi" 1978. 211-bet

¹⁶ O'sha manba 213-bet

¹⁷ O'sha manba .207-bet

tuzilgan edi. 1921-yilgi Konstitutsiya tuzilgani bilan inqilobiy ichki va tashqi siyosat yuritilaverdi. Milliy va sotsial ziddiyatlar esa yanada keskinlashaverdi.

2-§. 1918-1939-yillarda Mamlakatning iqtisodiy-siyosiy ahvoli.

Ma'lumki, Yugoslaviya og'ir iqtisodiy va siyosiy ahvolni boshidan kechirdi. Birinchi jahon urushi xalq xo'jaligiga katta zarar yetkazgan edi. Yuz minglab kishilar halok bo'ldi. 1919-yilda non va boshqa oziq ovqat mahsulotlarining narxlari urushdan ilgarigi davrdagiga qaraganda 1919-yilda inqilobiy uch baravar oshdi.¹⁸

1918-yil oxiri 1919-yil boshidagi soliq va pul reformalarida asosan serb burjuaziysi va pomeshchiklarining manfaatlari nazarda tutildi. 1 dinor sobiq imperiya davridagi to'rt kronga tenglashtirildi.¹⁹

harakat yanada kuchaydi. Stachka va ishsizlar harakati keng quloch yoydi. Mehnatkashlar ishsizlikni tugatishni, sakkiz soatlik ish kuni joriy qilishni, respublika tuzumi o'rnatish va demokratik erkinliklar berishni talab qildilar. Belgrad, Zagreb, Mostar kabi shaharlarning ishchilari Sovet Rossiyasiga xayrixohlik bildirib, uni qo'llab-quvvatlash shiorlari bilan maydonga chiqdilar. Hukmron doiralar jazo choralarini qo'llash bilan birga ba'zi masalalarda xalqqa biroz yon berishga ham majbur bo'ldilar. Sakkiz soatlik ish kuni joriy qilindi, korxonalarda qisqa muddatli shartnomalar tuziladigan bo'ldi.²⁰

1919-yil 25-fevralda agrap reforma to'g'risida qonun qabul qilindi. Bu qonunga ko'ra, eng yirik pomeshchik yerlarining juda oz qismi, ya'ni yer egaligi eng ko'pdan ortig'i kompensatsiya to'lash sharti bilan olinib, taqsimlanadigan bo'ldi.²¹

Agrar reforma yigirma yil mobaynida ham oxiriga yetkazilmadi va reforma to'g'risidagi asosiy qonunga qo'shimcha qilib bir qancha qonunlar chiqarish natijasida u o'z ahamiyatini yo'qotdi. Kambag'al dehqonlar yer ola olmadilar. Umuman olganda, agrar reforma bujua pomeshchik harakteridagi

¹⁸ История Европы. Минск., «Просвещение» 1996. 121-стр

¹⁹ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., "O'qituvchi" 1978. 199-bet

²⁰ O'sha manba. 200-bet.

²¹ Барановский В.Г. Политическая интеграция в Западной Европе. М., 1983. 92стр

cheklangan reforma edi. Reforma natijasida serb kolonistlari yer fondining ko'p qismini egallab oldilar. Lekin, shunday bo'lsa ham bu reforma ba'zi viloyatlardagi eski yarim feudal munosabatlarning qoldiqlarini tugatdi. Shu sababdan bu reforma qisman progressiv ahamiyatga ham ega bo'ldi.

Yugoslaviya hukumati Antantaning ko'rsatmasiga ko'ra, Sovet Rossiyasiga qarshi intervensiyyada qatnashish uchun tayyorlandi.²²

Sovet Rossiyasining namunasi,Qo'shni Vengriyada sovet Respublikasining tuzilishi Yugoslaviya ishchilar harakatining o'sishiga katta ta'sir etdi. 1919-yilda Sovet Rossiyasidan revolyutsion tajribalarga ega bo'lgan o'n minglab Yugoslaviyalik fuqarolarning qaytishi ishchilar sinfining inqilobiy kurashi uchun muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

1919-yil 20-23-aprelda Belgradda Serbiya sotsial demokratik partiyasining tashabbusi bilan SXS davlati tarkibidagi o'lkalar sotsial demokratik partiyalarning syezdi o'tkazilib, "birlashish platformasi" qabul qilindi.Yugoslaviya sotsialistik ishchi (kommunistlar) partiyasi tuzildi.Internatsionalga kirish to'g'risida qaror chiqarildi.

Kompartiyaning tuzilishi ishchilar harakatida muhim tarixiy voqeа bo'ldi.²³ Ayni mahalda revolyutsion kasaba soyuzlarining syezdi bo'lib markaziy ishchi kasaba soyuzlari vechesi tuzildi.

1919-yili kommunist yoshlar soyuzi tashkil topdi.Kommunist partiya raxbarligida mehnatkashlar demokratik huquq va erkinliklar uchun kurashni kuchaytirib yubordilar.1919-yil 1-mayda ommaviy mitinglar bo'lib o'tdi.20-21-iyulda sovet Rossiyasini va inqilobiy Vengriyani himoya qilib ikki kunlik umumiyligi siyosiy ish tashlash o'tkazildi. Vengriya bilan chegaradosh viloyatlarda soldatlarning g'alayonlari, Chernogoriyada dehqonlar qo'zg'aloni bo'ldi.²⁴

²² G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., "O'qituvchi" 1978. 204-205-betlar.

²³ O'sha manba. 206-bet.

²⁴ Удальцова История Европы с древнейших времен и до наших дней (в 8 томах) Москва.1988. 113-стр

Bunday inqilobiy chiqishlar va qarshilik ko'rsatish natijasida Yugoslaviya hukumati kontrinqilobiy qo'shinlarini Sovet Rossiyasiga va Sovet Vengriyasiga qarshi yubora olmadi.

1919-yil kuzida Yugoslaviya hukmdorlari avvalgi yon berish asosidagi bir qancha tadbirlarni, masalan, 8soatlik ish kunini bekor qildilar.Bunday keskin choralar esa ichki vaziyatni yanada keskinlashuviga sabab bo'ldi.²⁵

Mamlakatning tashqi siyosiy vaziyatida ham qiyinchiliklar ro'y berdi.1919-yil sentabrda italyan fashist qo'shinlarining Fiume(rieka) portini bosib olishi natijasida Yugoslaviya bilan Italiya o'rtasida xarbiy nizo kelib chiqdi.Mamlakatda mobilizatsiya e'lon qilindi.Lekin Yugoslaviya hukumati mamlakatning milliy manfaatlarini himoya qila olmadi,Italiyaga yon berdi.

Hukumat 1920-yil 10-noyabrdan Ropalloda imzolangan shartnomaga ko'ra, bir qancha sloven yerlarining :Yuliy Kraynaning Triest va Pula shaxarlari bilan birga deyarli butun Istriyaning Abatsaning va Fiume bilan aloqada bo'lish uchun qirg'oq bo'ylarining Italyaga o'tganini tan oldi.Fiumeni ikki tomon mustaqil davlat deb tanidi, Yugoslaviya Italiya chegarasi belgilandi.²⁶

Yugoslaviya Sovet Rossiyasiga qarshi siyosatni davom ettirdi.Ommaviy inqilobiy harakatlarning yuksalishi natijasida siyosiy inqiroz vujudga keldi.Burjuazianing xiyalariga qaramay mamlakatda inqilobiy harakat yuksala bordi.

1920-yil 20-25-iyunda Vukovar shaxrida YSI(k)Pning II syezdi bo'ldi.Syezd Sovet Rossiyasiga tabriknomasi yubordi va rus revolyutsiyasining xalqaro ahamiyatini uqtirib o'tdi.Syezdda qabul qilingan hujjatlarda milliy va agrar masalalar yuzasidan xatolarga yo'l qo'yildi.²⁷

1923-yilgi iqtisodiy inqirozdan so'ng 1925-yildan boshlab sanoatda yana jonlanish ro'y berdi.²⁸

²⁵ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., "O'qituvchi" 1978. 206-bet.

²⁶ Nuriddinov E,Qichqilov X,Lafasov M.Eng yangi tarix (1918-1945) T., "Asr-mattbuot" 2010. 307-bet

²⁷ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., "O'qituvchi" 1978. 208-bet.

²⁸ O'sha manba.210-211-betlar

Ekspluatatsiyaning kuchaytirilishi, chet el kapitalining yanada ko'proq kiritilishi hisobiga shunday jonlanishga erishildi. Qishloq xo'jaligida ahvol og'ir edi. Narxning pasayib ketishi natijasida agrar krizis boshlandi. 1927-1928-yillarda qurg'oqchilik va hosilsizlik yuzaga keldi. Yugoslaviya kapitalistik stobillashuvi juda zaif, cheklangan va qisqa muddatli stobillashuv edi.

1925- yil 22-iyunda Italiya bilan Nettun bitimlari tuzilib ,unga Yugoslaviyaning chegara rayonlarida savdo va boshqalar to'g'risida imtiyozlar berildi. Italiya Fiume va ilgari bosib olingan boshqa hududlarni butunlay o'ziniki qilib oldi. 1927-yilda Yugoslaviya Fransiya bilan ittifoq shartnomasi tuzib, Fransiya Fransiyaga yanada ko'proq qaram bo'lib qoldi. 1925-yil terror sharoitida skupshchinaga bo'lib o'tgan saylovlar siyosiy vaziyatni ancha keskinlashtirib qo'ydi. 1924-yil oxirida XRDP Dehqonlar internatsionalidan chiqqan edi.²⁹

Partiyada Radichga nisbatan oppozitsiya paydo bo'ldi. Shu sababli 1926-yil aprelda Radich hukumat tarkibidan chiqishga majbur bo'ldi. Dehqon partiyasi Mustaqil Demokratik partiya bilan birga hukmron serb burjuaziyasiga qarshi uning Italiya bilan tuzgan Nettun bitimiga qarshi Dehqon-demokratik koalitsiya nomida muxolifat blok tuzdi.³⁰

Natijada ichki siyosiy kurash yanada keskinlashdi. Serbiya hukmron doiralari serb ulug' davlatchi shovinistlari general P. Jivkovich boshchiligidagi ofitserlarning "Oq qo'l" degan yashirin terroristik tashkiloti o'z qabix ishlarini tezlashtirdilar.

1928-yil 20-iyunda parlamentda Xorvatiya dehqon partiyasi (XDP) liderlariga suiqasd qilindi.³¹ Stepan Radich yarador qilindi va u ko'p o'tmay o'ldi. Dehqon demokratik kaolitsiyasi deputatlari parlamentga qarshi boykot e'lon qilib Belgradni tashlab chiqib ketishdi.

Kommunistik partiya boshchiligidagi mehnatkashlar ommasining birlashgan kuchlarigina burjua-pomeshchik bloki inqilobiy rejalarining bajarilishiga yo'l qo'ymasligi mumkin edi. "Davlatni qo'riqlash haqida "qonun chiqarilgandan

²⁹ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., "O'qituvchi" 1978 211-bet

³⁰ O'sha manba. 213-bet.

³¹ Единый Европейский акт: Договор о Европейском союзе. М., 1994. 87 стр.

so'ng, YKP qiyin ahvolda qoldi. Kompartiya deyarli yashirin sharoitda kurashmoqda edi. Sima Markovich guruhi —o'ng fraksiya milliiy masalani Serbiya va Xorvatiya burjuaziysi o'rtasidagi raqobat kurashidan iborat konstitutsionbir masala deb hisoblar edi. O'ng fraksiya millatlarning o'z taqdirlarini o'zlar belgilash huquqlarini inkor qildi, kasaba soyuzlarida partiya tashkilotlari tuzishga qarshi chiqdi. Bu opportunistic fraksiyachilik 1927-yili Zagreb partiya tashkiloti konferensiyasida qattiq tanqid qilindi.³²

Yugoslaviya kompartiyasida fraksiyachilikka zarba berishda komintern ijroiya komiteti V plenumining (1925-yil) YKPdagi ahvoli to'g'risida chiqargan qarori “Kominternning Yugoslaviya kommunistik partiyasi a'zolariga ochiq xati”(1928-yil) alohida ahamiyatga ega bo'ldi.³³

Yugoslaviya kompartiyasining 1926-yili Venada bo'lib o'tgan III syezdi ,1928-yili Komintern Ijroiya Komitetining vakili Palmiro Tolyatti ishtirokida Drezdenda (Germaniya)bo'lib o'tgan IV syezdi fraksiyachilik kurashiga (sektantizm va o'ng opportunizmga)xotima berdi.³⁴

Kompartiyani mustahkamlash va bolsheviklashtirish sohasida katta muvaffaqiyatga erishildi. IV syezd partiyani mustahkamlash uchun muvaqqat rahbarlik organini va atoqli inqilobchi kommunist Djuro Jakovich partiya Markaziy komitetining sekretari qilib sayladi.

Xulosa qilib aytganda bu davrda Yugoslaviyaning iqtisodiy-siyosiy ahvoli og'ir edi. Ayniqsa ichki ziddiyatlar avj oldi. Mamlakatning iqtisodiy ahvoli ayniqsa birinchi jahon urushidan so'ng o'g'ir ahvolda bo'lган.

³² G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., "O'qituvchi"1978 213-bet

³³ Jahon tarixi.10-sinf. T., "Sharq"2003 242-bet

³⁴ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., "O'qituvchi"1978 214-bet.

II BOB.IKKINCHI JAHON URUSHI ARAFASIDA YUGOSLAVIYA.

1-§. Fashistik tendensiyalarining avj olishi.

Ikkinchi jahon urushi arafasida Yugoslaviyada fashistik tashkilotlarning o'sishiga yo'l ochib berildi. 1934-yili Germaniya Yugoslaviya bitimi imzolangan edi. 1937-yilda esa fashistik Italiya bilan "Betaraflik" to'g'risida, Bolgariya monarxo fashistik hukumati bilan "Abadiy do'stlik" to'g'risida bitimlar imzolandi.³⁵

Shu yili Yugoslaviya hukumati Chexoslavakiya bilan tuzilgan mudofaa shartnomasidan voz kechdi. Yugoslaviya amalda fashistik davlatlar ittifoqiga qo'shildi.³⁶

Germaniya savdosi Fransiya va Angliyani Yugoslaviyadagi iqtisodiy ta'siriga katta putur yetkaza boshladi. 1938-1939-yillarda Yugoslaviya tashqi savdo balansida Germaniyaning hissasi 36,6% ni tashkil etdi.³⁷

Germaniya monopoliyalari mamlakatning muhim sanoat korxonalari ustidan nazorat o'rnatdilar, metallurgiya va kimyo sanoat korxonalari qurilishini o'z qo'llariga oldilar. Vena –Belgrad— Istambul strategik konsessiyasini oldilar, Dunay poroxodchiligini nazorat qila boshladilar. Natijada Yugoslaviya Germaniyaga ham iqtisodiy, ham siyosiy jihatdan qaram bo'lib qoldi va uning Germaniya mustamlakasiga aylanish xavfi kuchaydi. Mamlakatda ommaviy harakat yanada avj oldi. 1935-yil skupshchinaga saylovlar antifashist kayfiyatning o'sayotganini yaqqol ko'rsatdi.³⁸

1937-yil oxirida oppozitsion burjuaziya, mayda burjuaziya partiyalari va gruppalarining kommunistlar tomonidan qo'llab –quvvatlangan bloki vujudga keldi.³⁹

³⁵ Единый Европейский акт: Договор о Европейском союзе. М., 1994. 89 стр

³⁶ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., "O'qituvchi" 1978 216-bet

³⁷ Jahon tarixi. 10-sinf. T., "Sharq" 2003 244-bet

³⁸ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T., "O'qituvchi" 1978 220-bet.

³⁹ O'sha manba. 219-bet

Oppozitsion blok ta'sis majlisi chaqirish , demokratik erkinliklarni tiklash va hokimiyat organlarini demokratlashtirishni talab qildi. Xorvatiya dehqon partiyasining Vlatko Machek boshliq burjua-millatchi raxbarlari Xorvatiyaga avtonomiya huquqi berishi uchun kompaniya boshlab yubordi.1938-yil oxirida skupshchina saylovlarida oppozitsion blok 40% ovozga ega bo'lib katta g'alaba qozondi.1938-yil fevralida Stoyandinovich hukumati istefo berishga majbur bo'ldi.⁴⁰

Uning o'rniiga yirik serb savdo burjuaziyasining vakili Svetkovich boshchiligida yangi hukumat tuzildi.Tsvetkovich oppozitsion harakatni bo'shashtirish maqsadida 1939-yil avgustida Xorvatiyaga Yugoslaviya davlati doirasida avtonomiya huquqini berishga majbur bo'ldi.

Dehqon partiyasining boshlig'I V.Machek bosh ministr Svetkovichning muovini qilib tayinlandi.Xorvatiyada Shubashich boshchiligida avtonom hukumat tuzildi. Xorvat fashistlari Germaniya yordami bilan Xorvatiyaning "Mustaqillik" olishi uchun agitatsiya boshladilar. Shu tariqa hukumat Xorvatiya burjua millatchilariga yon berish bilan Yugolaviya burjua davlatini mustahkamlay olmadi.

Svetkovich hukumati mamlakat mustaqilligini himoya qilish to'g'risida va'da bergani holda, amalda tezkor siyosatni gitler germaniyasi bilan yanada yaqinlashish va unga bo'ysunish siyosatini kuchaytirdi.

1940-yil oktabrda Germaniya bilan qo'shimcha savdo bitimi tuzildi va Yugoslaviya german fashizmining agrar xom-ashyo manbaiga aylanib qoldi.1941-yil 25-martda Yugoslaviya fashist aggressor davlatlarning "antikomintern pakti" ga qo'shildi.⁴¹

Bu esa xalqqa, mamlakat manfaatlariga qarshi inqilobiy siyosatning eng yuqori nuqtasi bo'ldi.Yugoslaviya hukmron doiralarining inqilobiy,fashistik ichki va tashqi siyosati natijasida ishchilar sinfi, barcha mehnatkashlar va

---

⁴⁰ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T.,"O'qituvchi"1978.217-bet

⁴¹ O'sha manba.217-bet.

antifashistlarning inqilobiy hamda ommaviy demokratik harakatlari kuchayib ketdi.⁴²

YKP kommunistik internatsionalning VII kongresi qarorlariga amal qilib 1935-yil kuzida antifashist xalq fronti ishlab chiqdi.Bunda asosiy iqtisodiy,va siyosiy masalalar ilgari surildi.

Kompartiya ishchilari va barcha mehnatkashlarning tub manfaatlari uchun,ishchilar sinfining birligi uchun progressive vatanparvar kishilarini antifashist xalq frontiga birlashtirish uchun astoydil kurash olib bordi.1935-1936-yillarda YKP boshchiligidagi stachka harakati kengaydi,siyosiy va jangovor tus oldi.1936-yilning o'zida 359 marta stachka bo'lib o'tdi. 1935 -1936- yillardagi stachkalarda 190 ming kishi qatnashgan.⁴³

Ishchilar ish haqini oshirish,ish soatlarini qisqartirish,kollektiv shartnomalar tuzishni keskin tarzda talab qildilar. Dehqonlar harakati ham rivojlandi.dehqon vakillarining sovetlari tuzildi.Ish tashlagan ishchilarga oziq- ovqat va pul yordami uyushtirildi.

Kompartiya 1937-1938-yillarda o'z safini fraksiyachi elementlardan tozalab, bir qancha tashkiliy tadbirlar natijasida mehnatkashlar ommasining haqiqiy raxbariga aylandi.

1940-yil oktabrida Zagrebda bo'lib o'tgan YKP V konferensiyasi partiyaning raxbarlik rolini yanada oshirdi.1937-1938-yillarda kommunistlar yetakchiligidagi ishchilar sinfi va mehnatkashlarning bir qancha siyosiy namoyishlari va mitinglari bo'lib o'tdi.Ishchilar, Dehqonlar barcha demokratik va progressive kuchlar antifashist xalq fronti tuzishni SSSR bilan diplomatic aloqalar o'rnatishni , fashistik agressiyaga qarshi kollektiv xavfsizlikni ta'minlashni talab qilib chiqdilar.Joylarda birlashgan front kamitetlari tashkil topdi.Lekin o'ng satsial- demokratlar, Serbiya mayda burjua demokratlari hamda boshqa oppazitsion partiya va tashkilotlar kommunistlarning tashabbusini antifashist vatanparvar

---

⁴² История Европы с древнейших времен и до наших дней(в 8 томах) Москва.1988. 75-стр

⁴³ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi. T.,"O'qituvchi"1978.218-bet

kuchlarning yuksalib borayotgan harakatini qo'llab-quvvatladilar, bu bilan ular mamlakat va xalq manfaatlariga juda katta zarar yetkazdilar.

Shunga qaramay, fashizmga qarshi ommaviy harakat yuksalib bordi. Yuzlab yugaslov kommunistlari va antifashistlar fashistik intervensiya qarshi internatsional brigadalar sostavida Ispaniyadagi janglarda qatnashdilar. 1938-yil kuzida Myunxen til biriktirishi vaqtida kommunistlar yetakchiligidagi Yugoslaviya mehnatkashlari CHexaslavakiya xalqlarini qo'llab- quvvatladilar, 100 ming kishidan ortiq Yugoslav ko'ngillilari chexaslavakiya mustaqilligini himoya qilishga otlandilar.⁴⁴

Xulosa qilib aytganda Yugoslaviyada ikkinchi jahon urushi arafasida kompartiyaning o'rni katta bo'lган. Boshqa davlatlar kabi Yugoslaviya ham Fashizmga qarshi urushga tayyorgarlik ko'rgan.

---

⁴⁴ G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi T., "o'qituvchi 1978 218 -bet

2-§. Yugoslaviyada antifashist harakatning o'sishi. Tashqi siyosat.

Ikkinchi jaxon urushi boshlanganida urush va fashizmga qarshi kurash yanada kuchaydi. SSSR bilan aloqa o'rnatish qat'iy talab qilindi. Xalq ommasining siquvi ostida Yugoslaviya hukumati 1940-yil mayida SSSR bilan savdo shartnomasi iyun oyida diplomatik aloqalar o'rnatdi. Lekin hukumat SSSR bilan hamkorlik qilmadi, tinchlik va xavfsizlik uchun kurashmadidi. SSSR va Yugoslaviyaning fashistik agressiya xavfiga qarshi tashqi siyosiy pozitsiyasini mustahkamlashga urindi.

1941-yil 24-martda katta namoyishlar bo'lib o'tdi. Yugoslaviya hukmron doiralarining taslimchilar va xoinlarning —Gitler agenturasining fashist bosqinchilarga yo'l ochib berish natijasida 1941-yil aprelida Germaniyaning hujumi va okkupatsiyasi boshlandi. Kompartiya xalq ommasini fashizmga qarshi urushga otlantirdi.

Yugoslaviya tashqi siyosatda Fransiyaga tayanishga intildi. 1920-yili Chexoslavakiya bilan Vengriyaga qarshi yo'naltirilgan shartnoma tuzildi. Shunday shartnomalar Vengriya va Bolgariyaga qarshi Ruminiya bilan ham tuzildi.. Shu asosda Kichik Antanta tarkib topib, Fransiya bilan shartnoma imzolanishidan so'ng uzil-kesil rasmiy lashtirildi.

1934-yil fevralda Italiya, Vengriya va ularga qo'shilgan Bolgariya tomonidan dushmanlik harakatlari kuchayganligi tufayli Yugoslaviya, Ruminiya, Turkiya va Gretsiya qo'shilgan Bolqon pakti tuzilishiga erishdi. Qirol Aleksandr 1934-yil 9-oktabrda rasmiy tashrif bilan Marselga keldi. Tashrif paytida unga suiqasd uyuştirildi va qirol halok bo'ldi. Bu terrorchilik ishi "Tevton qilichi" operatsiyasi nomini oldi.

Aleksandr o'ldirilgandan so'ng Yugoslaviya taxtini Pyotr II 11 yoshli o'g'li egalladi. Bu davrda Yugoslaviya ichki va tashqi siyosati yo'nalishi jiddiy o'zgardi. Tashqi siyosatda Germaniya va Italiya bilan asta-sekin yaqinlashish yo'li qabul qilindi. Buyuk serbchi unsurlar ham faollahdi. Qirol hokimiyatining va buyuk serbchilik g'oyalarining mutaassib tarafдори Draje Mixaylovich(1893-1946) boshchiligida buyuk serbchi atshkilot bo'linmalari — chetniklar tashkil etildi. Chetniklar Xorvatiya va Makedoniya aholisini terror qilgan serb millatchilarining hujumkor bo'linmalari bo'lib qoldi.

Yugoslaviya 1937-yili italiya bilan savdo bitimini, 1937-yil yanvarda "abadiy do'stlik haqidagi shartnomani imzoladi. Bu shartnomalar kichik Antantaning ahamiyatiga putur yetkazib, Yugoslaviya bilan Fransiya va Angliya o'rtasida uzoqlashuvga olib keldi. Avstriya va Chexoslavakiya bosib olingandan so'ng germaniyaning Yugoslaviyaga ta'siri yanada kuchaydi. Yugoslaviya sanoatiga sarflangan mablag'larning katta qismini tashkil etuvchi Avstriya kapitallari endi Germaniyaga o'tdi. Germaniya uchun muhim strategik ahamiyatlari Vena—Belgrad—Istanbul yo'lining qurilishi qizg'in olib borildi.

1939-yil sentabrda boshlangan Ikkinci jahon urushi Yugoslaviyaning hukmron doiralari oldiga Germaniyaga munosabat haqidagi masalani qo'ydi. Yugoslaviya Germaniya uchun nafaqat xom —ashyo va oziq-ovqat manbai, balki Yaqin Sharqdagi Sovet Ittifoqi va Afrikadagi bo'lg'usi bosqinchilik rejalarining platsdarmi sifatida ham muhim ahamiyatga ega edi. Germaniya Yugoslaviyaga Gretsya hisobidan Egey dengiziga chiqish ,Saloniki porti va Vardar vodiysini berishni va'da qilib , uni urushga jalb qilish umidida edi.⁴⁵

Xulosa qilib aytganda Yugoslaviyada ikkinchi jahon urushi arafasida kompartiyaning o'rni katta bo'lgan. Boshqa davlatlar kabi Yugoslaviya ham Fashizmga qarshi urushga tayyorgarlik ko'rgan.

---

⁴⁵ Jahon tarixi.10-sinf. T., "Sharq" 2003 248-bet

Xulosa

Ushbu kurs ishimda quyidagilarga to'xtalib o'tdim: Kurs ishining birinchi bobi bo'yicha ya'ni Birinchi jahon urushidan keyin Yugoslaviyaning siyosiy va iqtisodiy hayoti va Yugoslaviya davlatining tashkil topishi dagi shart sharoitlari. Ikkinchchi bobi bo'yicha esa Ikkinchchi jahon urushi arafasida fashistik tendensiyalarning avj olishi va Yugoslaviyada antifashist harakat o'sishi va uning tashqi siyosati kabi masalalar bo'yicha mulohaza yuritdim va Xulosa chiqardim:

Birinchidan, Birinchi jahon urushi davrida Yugoslaviya qoloq, agrar mamlakat edi. Mamlakatda sotsial va milliy ziddiyatlar keskinlashdi. Kommunistik partiya vujudga keldi va rivojlana bordi.

Ikkinchidan, Yugoslaviya hukmron doiralari inqilobiy ichki va tashqi siyosat yurgizdilar. Jazo ta'qib choralari, fashistik tendensiya kuchaydi. Harbiy diktatura o'rnatildi.

Uchinchidan, Yugoslaviya hukumati SSSRga qarshi pozitsiyada turdi. Yugoslaviya g'arbiy davlatlarga, keyinchalik ko'proq Germaniya fashizmiga qaram bo'lib qoldi va Germaniyaning xom-ashyo manbaiga aylandi.

To'rtinchidan, Ishchilar sinfi va YKP hukmron doiralarining inqilobiy siyosatiga qarshi iqtisodiy va siyosiy kurash olib bordi. Kompartiya katta qiyinchiliklarni boshidan kechirdi. Partiya yashirin va Legal sharoitda mardonavor kurash olib borgan, komintern yordami bilan uzoq kurashib o'z safini o'ng og'machilardan, fraksiyachilardan, sektantlardan tozaladi. YKP ishchilar sinfining kurashiga yo'lboshchilik qildi. Ishchilar ba'zi yutuqlarga erishdilar.

Beshinchidan, Ikkinchchi jahon urushi arafasida va urushning birinchi davrida kompartiya, ishchilar sinfi hukmron doiralarining xiyonatkorona siyosatiga qarshi antifashist xalq fronti tuzish uchun yanada jiddiy kurash olib bordi. Bu kurash keying yillarda bosqinchi gitlerchilar Germaniyasiga qarshi milliy ozodlik kurashining muhim zamini bo'lganligi haqida to'xtalib o'tdim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Karimov I.A Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q. T., "Sharq" 1998
2. Karimov I.A. O'zbekiston milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura. T., "O'zbekiston" 1996
3. Karimov I.A. Xavfsizlik va barqaror taraqqiyot yo'lida. T., "O'zbekiston" 1998.
4. Альдебр Ж, Бендер И. История Европы. Минск.,»Просвещение» 1996.
5. Nuriddinov Z. G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi.(1917-1939) T., "O'qituvchi" 1978.
6. Удальцова История Европы с древнейших времен и до наших дней(в 8 томах) Москва.1988.
7. Hidoyatov G. Jaxon Tarixi. T., "Sharq" 2003.
8. Qichqilov X. Eng yangi tarix.(1918-1945) T., Asr-matbuot" 2010.
9. Furayev V.K. Eng yangi tarix. (1917-1939) T., "O'qituvchi" 1995.
10. Ergashev Sh,Bobometov sh XX asr taqdirlarda aks etgan tarix. T., "O'zbekiston" 2013.
11. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. T., "O'z mil ensiklop dav nashri" 2000.
12. Jahon tarixi 10 sinf. T., "Sharq" 2003.
13. Всемирная История .М.,»Большая Российская энциклопедия» М., 2003
14. Nuriddinov E, Qichqilov X, Lafasov M Eng yangi tarix (1918-1945) T., "Asr-matbuot" 2010.
15. Единий Европейский акт: Договор о Европейском союзе. М.,1994..
16. Nuriddinov Z. G'arb mamlakatlarining eng yangi tarixi.(1917-1939) T., "O'qituvchi" 1978.
17. Hidoyatov G. Jaxon Tarixi. T., "Sharq" 2003
18. Lafasov M. Jahon tarixi. T., "Sharq" 2011.
19. Qichqilov X. Eng yangi tarix.(1918-1945) T., Asr-matbuot" 2010

20.Барановский В.Г. Политическая интеграция в Западной Европе. М.1983

ILOVALAR

Государства, появившиеся после Первой Мировой

во
йн
ы
в
Ев
ро
пе

Yug
asla
viya
bay
rog'
i

Балтийское море

Мемель (Клайпеда)

Литва

Куршская коса

Кёнигсберг (Калининград)

Германия

(Восточная Пруссия)

Свободный город
Данциг (Гданьск)

Польский коридор

Германия
(Померания)

Померанское
воеводство

Польша

(c) ru.wikipedia.org

Nikola Pashich

